

MÁRTON ÁRON:
A HITVALLÁSOS ISKOLA FELADATA
1937/38, V. évf. 3-4. sz. 133-134. l.

Múltkori számunkban Puskás Lajos, a kiváló gyakorlati nevelő „A kisebbségi életformára való nevelés iskoláinkban” címmel cikket írt, melyben iskoláink nevelői feladatához megszívlelésre méltó gyakorlati szempontokat adott. Az erdélyi hitvallásos magyar iskolától ma már várjuk a fenntartásra fordított sok anyagi és erkölcsi áldozat indoklását, vagyis a kisebbségi élethez alkalmazott előkészítő munkát és annak eredményét. Már közönségünk is megkérdézi és kutatja, hogy mi a különbség az állami és a hitvallásos iskola nevelése között, mi az a látható eredmény, ami megéri és továbbra is mindenkinek kötelességévé teszi az iskoláink megtartásával járó terhek vállalását. A főhatóságaink szintén felteszik a kérdést, a gond teljes súlyával az ő vállalkra nehezedik közvetlenül, tudni akarják tehát, hogy a kemény erőfeszítéseknek van-e elégséges értelme? Ezért a Puskás Lajos által felvetett gondolatot szeretnők nyitva tartani.

A kérdés ugyanis végeredményben az, hogy iskoláinktól mit várunk, milyen eredményt, és azt milyen szempontok alapján? Az erdélyi magyar hitvallásos iskola sajátos szempontjai azonban még nincsenek megfogalmazva. A vezérelveket és azok tartalmát, ami iskoláink hitvallásos és nemzeti jellegét kidomborítaná, helyzetünkhöz alkalmazott feladatát pontosan meghatározná, még nem tisztáztuk és nem adtuk a tanárok és tanítók kezébe. A mulasztás magyarázatát elsősorban bizonyára a körülményekben, az iskolaügy terén reánk kényszerített harcban kell keresnünk, ami az illetékesek minden idejét és figyelmét lekötötte. S az is igaz, hogy a nevelők egyéni jóakarata részben pótolta az irányítás hiányát, ösztönösen megkapták a szempontokat és igyekeztek azokat érvényesíteni. De a nevelésügy számunkra olyan életkérdés, hogy többé nem hagyatkozhatunk az egyéni ösztönre és jóakaratra,

hanem a szerepet és feladatot, amit várunk hitvallásos iskoláinktól, pontosan meg kell határoznunk.

A neveléstudomány is nagy páforduláson esett keresztül. A korunkra szakadt nagy válság nemcsak a politikusokat, közgazdászokat és társadalomtudósokat, hanem a pedagógusokat és gondolkozóba ejtette. Az események és tünetek vizsgálatánál ugyanis kitűnt, hogy a válság nemcsak gazdasági és politikai, hanem lelki válság is; tehát a bajokat és azok orvoslását nemcsak a külső körülményekben kell keresni, hanem a körülmények alanyában, – a most valóban szenvedő alanyban – az emberben is. A lelki elvadás, ami az emberen a háború előtt és után kitört, vádolta és lelkiismeretvizsgálatra szólította fel a felelős pedagógiát. Hiszen ez az embert átment az ő kezén is, évekig járt iskolába, fel kellett tennie a kérdést, hogy mit mulasztott el, ha épen a nevelés és hajlíthatóság éve alatt kezében tartott emberanyag az életben így elbitangolódott.

A neveléstudomány az önvizsgálódás eredményeképpen, amint komoly tudományhoz illik, beismerte, hogy súlyosan vétkezett az ember ellen, amikor kritika nélkül elfogadta szobatudósok élet- és valóságidegen elméleteit s az embert megdöbentő könnyelműséggel kísérleti nyúlnak használta. Két kézzel tömte a gyermek fejébe a felapritott tudományt, de ugyanakkor érzelmi és akarati világával, a jellem és kedély nevelésével nem törődött. A nevelőket csábította ez a felfogás, hiszen a hivatás így közönséges módszertani ügyességgé egyszerűsödött, amihez kevesebb lélek és lelkesedés kellett. Az eredmény azonban mehökkentette, az ember, akinek lelkületét az iskola is alakította, az életfeladatok megoldására képtelennek bizonyult. S a pedagógia most meaculpázva, a jóvátétel komoly szándékával sürgeti, hogy az iskola első feladata a nevelés legyen. Sőt, azt sem szégyelli bevallani, hogy a nevelés érdekében a vallás természetfölötti erői is igénybe kell venni, mert a pusztán természetes eszközök bizonyos pontokon túl már elégtelenek.

A modern neveléstudomány tehát visszaérkezett a keresztény pedagógia alapelvehez, de mi még ezt a nagy elvi kérdést sem tisztáztuk.

Nem tisztáztuk nevezetesen azt, hogy mi az iskoláink elsődleges feladata: a nevelés-e vagy a tanítás? Mert az iránt nincs kétség, hogy az általános pedagógiai szellem, néhány kiváló szerzetes-iskola kivételével, mindenfajta iskolát hatása alá kerített. Valamint az is igaz, hogy hitvallásos iskoláink hitvallásos jellege sok esetben csak a címben és az egyházi főhatósághoz való tartozás tényében jutott kifejezésre.

A neveléstudomány belátta, hogy az iskola öncélú, tehát lényegében erkölcstelen és tarthatatlan intézménnyé lesz, mihelyt az élettől elvonatkozik, mihelyt a gyermeknek csak ismerteket nyújt, csak az értelmet fejleszti, a többi lelki képességeket pedig elhanyagolja. A mi helyzetünkben pedig, amikor az egyesnek is és népünk összességének is létéért kell harcolnia, egyenesen parancsoló szükség, elutasíthatatlan kötelesség, hogy az új neveléstudománynak ezt a nagy alaptételét sajátos körülményeinkre vonatkoztatva mind elvi, mind pedig gyakorlati tartalmában tisztázzuk, a végrehajtás alkalmas módozatait is megkeressük és a kódexet, amely „a kisebbségi életformára való nevelés” pontos utasításait tartalmazza, végre nevelőink kezébe adjuk.

A feladat nem könnyű. Iskoláink mozgási szabadságát a kötelező állami tanterv is köti, amit végre kell hajtani becsületesen. A feladatot azonban meg kell oldanunk, mert a hitvallásos iskola sajátos célját nem ejthetjük el, ezzel megszűnnék iskoláink létjoga és a fenntartás kötelessége is. Ezért a cél érdekében a kérdést nyitva hagyjuk és várjuk, hogy a szempontok feltárása és termékeny megvitatása után szó kerülhet egy kódex összeállítására, mely az összes illetékes tényezők hasznosítható véleményét és tapasztalatát összegezi és részletesen meghatározza hitvallásos iskoláink időszerű tartalmát, a tartalom végrehajtásának minden irányát és legalkalmasabb módját.